

Research Paper

Analyzing the consequences of modernization and globalization in creating spatial differences between urban neighbourhoods the case study of Amirieh and Zafaranieh neighbourhoods of Tehran

Fereshte Dastvareh^a, Jamileh Tavakoli Nia^{a*}, Mozaffar Sarrafi^b

^a. Department of Human Geography and Science, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

^b. Department of Urban and Regional Planning and Design, Faculty of Architecture and Urban Planning, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Keywords:

Urban Neighborhoods,
Globalization,
Modernization,
Spatial Difference.

Received:

29 August 2022

Received in revised form:

5 December 2022

Accepted:

6 February 2023

pp. 125-142

ABSTRACT

Cultural and physical changes are one of the forms of modernization and globalization processes in developed countries, and today the consequences of these processes have increased in the cities of developing countries. These consequences can be examined in several urban scales, including urban neighbourhoods. The following article examines the impact of modernization and globalization in the two neighbourhoods of Amiriyeh and Zafaranieh in Tehran and the reason for their differences in physical structure and cultural identity. The research method is quantitative and its strategy is causal. The research data collection tool is based on library studies, field methods and questionnaire techniques. The sampling method is based on the corrected model of Cochran, in which 60 questionnaires are distributed in each neighbourhood and questions about cultural identity are asked from the residents of the neighbourhood, the municipal officials and the housekeepers of the neighbourhoods, and the examination of the physical structure is based on field observations. Data analysis and comparison are made using Friedman and T statistical tests. The results of this research show that due to the different cultural, social and economic texture and structure of the two neighbourhoods, and since globalization and modernization focus on areas with higher information capabilities and potentials, the Zafaranieh neighbourhood in comparison with the Amirieh neighbourhood, it has been more affected by the processes of modernization and globalization, and their consequences are very evident in the production of the space of this neighbourhood from the point of view of the physical structure and cultural identity.

Citation: Dastvareh, F., Tavakoli Nia, J., & Sarrafi, M. (2022). Analyzing the consequences of modernization and globalization in creating spatial differences between urban neighbourhoods the case study of Amirieh and Zafaranieh neighbourhoods of Tehran. *Journal of Sustainable City*, 5 (4), 125-142.

<http://doi.org/10.22034/JSC.2022.297224.1515>

(. Corresponding author (Email: J_Tavakolinia@sbu.ac.ir)

Copyright © 2022 The Authors. Published by Iranian Geography and Urban Planning Association. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

One of the most critical trends in history is the trend of globalization and modernity, which has been able to unite the entire human race. Cultural and physical changes are one of the forms of modernization and globalization processes in developed countries, whose consequences have increased in the cities of developing countries today. The flow of modernity in the form of modernization or underdevelopment has left different effects on the different characteristics of Iranian cities, which are mostly seen in the elements and signs of modernism and not modern thought. Therefore, the impact of the process of modernization and globalization is much more evident on a smaller scale than in the city, such as in urban neighborhoods. Also, one of the developments in the production of urban space due to the process of modernization and globalization is that based on the policies of the city government, a modern and capitalist economic system is created in the city. Following that, the body and bones of the city are changed with extensive high-rise buildings, construction based on modern architecture, etc. Moreover, with these backgrounds, the cities' physical, economic and cultural atmosphere undergo transformations with changes in policies, and these changes cause transformations in the style and way of life as well. In the city of Tehran, as a city affected by modernization and globalization, the spatial structure of neighborhoods in terms of implementing urban management policies and economic, physical, social and cultural characteristics are different from each other. The following article examines the impact of modernization and globalization in the two neighborhoods of Amiriyeh and Zafaraniyeh in Tehran and the reason for their differences in physical structure and cultural identity.

Methodology

The research method is quantitative, and its strategy is causal, which seeks to discover and investigate the relationships between the factors and the specific conditions of the

globalization process in cities by studying the results. The research data collection tool is based on library studies, field methods and questionnaire techniques. The statistical population consists of two neighborhoods, Zafaraniyeh and Amiriyeh. The sampling method is based on the corrected Cochran model. In each neighborhood, 60 questionnaires were distributed. The questions about cultural identity were asked from the neighbourhood's residents, the officials of the municipality and the houses of the neighborhoods, and the examination of the physical structure was based on field observations. Data analysis and comparison have been done using Friedman and T statistical tests.

Result and discussion

The results of this research show that due to the different cultural, social and economic contexts and structures of the two neighborhoods, globalization and modernization focus on areas with higher powers and potential. Compared to Amiriyeh neighborhood, Zafaraniyeh neighborhood has been more affected by the processes of modernization and globalization, and their consequences are very evident in the production of the atmosphere of this neighborhood from the perspective of the physical structure and cultural identity. This means that in the corner of the city, there are neighborhoods with the characteristics and symbols of modernization and globalization, such as investment and the creation of a large number of banks and private monetary and financial centers, tourism offices, economic and service companies between International or their headquarters, high-rise construction, luxury towers and hotels, malls and mega malls, modern architecture in buildings and houses, different and up-to-date lifestyle and consumption patterns. Finally, a form of social relations and the neighborhood with the predominance of individualism can be seen in the north of the city, such as Zafaraniyeh neighborhood.

Conclusion

Therefore, these differences lead to separating urban neighborhoods from each

other and intensify the socio-economic inequalities, the deep gap between the rich and the poor in the cities, and distance from the sustainable and native urban life. Nevertheless, it can be said that change according to the critical and new features of modernization and globalization is the need of today's humankind; because these processes and changes have helped to make life better and more accessible, and living in today's world should be according to the features and characteristics of the present time. Also, coexistence with other nations according to special laws is another characteristic of the present age; but as long as it does not lead to the dimming of the characteristics and elements of identity and does not intensify the differences and dualities in the urban space, so that the

integration of urban spatial development ends in social cohesion, which is one of the important factors of sustainable urban development.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

واکاوی پیامدهای مدرنیزاسیون و جهانی‌شدن در ایجاد تفاوت فضایی میان محله‌های شهری مطالعه موردی: محله‌های امیریه و زعفرانیه تهران

فرشته دستواره^۱ - گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
جمیله توکلی نیا^۱ - گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
مظفر صراف^۱ - گروه برنامه‌ریزی و طراحی شهری و منطقه‌ای، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

اطلاعات مقاله

چکیده

واژگان کلیدی:

محله‌های شهری، جهانی‌شدن، مدرنیزاسیون، تفاوت فضایی.

تغییرات فرهنگی و کالبدی یکی از اشکال فرایندهای مدرنیزاسیون و جهانی‌شدن در کشورهای توسعه‌یافته محسوب می‌شود که امروزه پیامدهای حاصل از این فرایندها در شهرهای کشورهای درحال توسعه نیز افزایش یافته است. این پیامدها در چند مقیاس شهری قابل بررسی است که یکی از آنها محله‌های شهری است. نوشته پیش رو به بررسی تأثیر مدرنیزاسیون و جهانی‌شدن در دو محله امیریه و زعفرانیه تهران و علت تفاوت‌های آنها در ساختار کالبدی و هویت فرهنگی می‌پردازد. روش پژوهش به صورت کمی و استراتژی آن علی است. ابزار گردآوری اطلاعات پژوهش بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای، روش میدانی و تکنیک پرسشنامه است. روش نمونه‌گیری بر مبنای مدل تصحیح شده کوکران است که در هر محله ۶۰ پرسش‌نامه توزیع شده و پرسش‌ها درباره هویت فرهنگی از ساکنان محله، مسئولین شهرداری و سرای محله‌ها و بررسی ساختار کالبدی بر مبنای مشاهدات میدانی است. تجزیه، تحلیل و مقایسه داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری Friedman و T انجام است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که به علت بافت و ساختار مختلف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی دو محله و از آنجایی که جهانی‌شدن و مدرنیزاسیون مناطقی با توان‌ها و پتانسیل‌های بالاتر اطلاعاتی را کانون توجه قرار می‌دهد، محله زعفرانیه در مقایسه با محله امیریه، بیشتر از فرایندهای مدرنیزاسیون و جهانی‌شدن تأثیر پذیرفته است و پیامدهای آنها در تولید فضای این محله از منظر ساختار کالبدی و هویت فرهنگی بسیار مشهود است.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۶/۰۷

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۹/۱۴

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۱۱/۱۷

صص. ۱۴۲-۱۲۵

استناد: دستواره، فرشته؛ توکلی نیا، جمیله و صراف، مظفر. (۱۴۰۱). واکاوی پیامدهای مدرنیزاسیون و جهانی‌شدن در ایجاد تفاوت فضایی میان محله‌های شهری مطالعه موردی: محله‌های امیریه و زعفرانیه تهران. *مجله شهر پایدار*، ۵ (۴)، ۱۲۵-۱۴۲.

<http://doi.org/10.22034/JSC.2022.297224.1515>

مقدمه

یکی از جریان‌های مهم در طی تاریخ، جریان مدرنیته است که توانسته کل نوع بشر را وحدت بخشد. این وحدت نوعی زیستن در شرایط مبتنی بر تناقض و معمای میان سنت و مدرنیته است. مدرنیته با حاکم کردن نظمی در جهان، آفریننده نوعی تضاد شده است (برمن، ۱۳۸۶: ۵). جریانی فراگیر که تمامی عرصه‌های زندگی اجتماعی، فرهنگ، اقتصاد و سرمایه‌گذاری تا حوزه امور معنوی را در بر گرفته است. مدرنیته نشان‌دهنده فرایند گسترده و تولید فضایی است که جهان را تحت تأثیر نیروهای آن به فضای اجتماعی همسان تبدیل می‌شود. دو عنصر مهم فرایند مدرنیته، خرد و فناوری است که بعد از انقلاب صنعتی ایجاد شد. در طی این دوران شهرها یکی از مکان‌های مهمی محسوب می‌شدند که در شکل‌گیری و تشدید فرایند مدرنیته بسیار موثر بوده‌اند و بسیاری از ابعاد مهم در فضای شهرها همچون فرهنگ و سبک زندگی، کالبد شهر، سیاست، ایدئولوژی، هویت، ویژگی‌های اجتماع محلی و... به شکل خواسته یا ناخواسته تحت تأثیر اندیشه مدرنیته و فرایند مدرنیزاسیون دچار تغییر و تحول شدند. به‌طور کلی پیامدها و تأثیرات آن‌ها در شهرها بیشتر در دو عرصه تحولات کالبدی شهر (تجربیات عینی) و تغییرات اجتماعی - فرهنگی (تجربیات ذهنی) تقسیم‌بندی می‌شوند. در مرحله بعد از فرایند مدرنیزاسیون، فرایند جهانی‌شدن است که ابتدا فرایند مدرنیزاسیون را تشدید کرده و امروزه توسعه فضاهای شهری در ابعاد مختلف سرمایه‌گذاری‌های مالی، سبک زندگی و الگوی مصرف افراد، روابط اجتماعی و فرهنگی به‌شدت با فرایندهای آن مرتبط است (Olds, 1955: 16-21).

به‌عنوان مثال از جمله تحولات در تولید فضای شهری در اثر فرایند مدرنیزاسیون و همچنین جهانی‌شدن این است که بر مبنای سیاست‌های حکومت شهری، یک سیستم اقتصاد مدرن و سرمایه‌داری در شهر به وجود می‌آید و پیرو آن کالبد و استخوان‌بندی شهر با بلندمرتبه‌سازی‌های گسترده، ساخت‌وساز بر مبنای معماری مدرن و ... تغییر می‌یابند و با این پیش‌زمینه‌ها فضای کالبدی، اقتصادی و فرهنگی شهرها با تغییر در سیاست‌گذاری‌ها دچار تحول می‌شوند که این تغییرات موجب ایجاد تحولات در سبک و شیوه زندگی نیز می‌گردد. در حقیقت در این نوع از تولید فضای شهری، ابتدا سیاست‌ها و برنامه‌ها تغییر می‌یابند و سپس اقتصاد، کالبد، اجتماع و فرهنگ شهر متحول می‌شوند. در رابطه بین جهانی‌شدن و هویت فرهنگی، رابرت هانسر (۲۰۰۴) در پژوهشی تحت عنوان «هویت فرهنگی در دنیای جهانی شده» به بررسی رابطه بین رسانه‌های جمعی ارتباطی جدید مانند اینترنت، گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی موجود در آن و هویت فرهنگی پرداخته است. در این پژوهش، فرض بر این است که زمینه فرهنگی نقش مهمی در ارائه الگوی یکسانی از درک و احساس، تفکر و عقاید، تفاسیر و تعابیر و همچنین رفتار و کنش آن دارد. اما رابطه متقابل میان هویت فرهنگی و رسانه‌های ارتباطی، خصوصاً اینترنت به‌گونه‌ای است که زمینه فرهنگی یک ملت تحت تأثیر گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی در رسانه‌هایی مانند اینترنت قرار می‌گیرد و الگوی درک و احساس، عقاید، رفتار و ... بر طبق معیارهای آن گروه و شبکه‌ها تغییر می‌کند (Hauser, 2010: 4-7).

یانگ و همکاران (۲۰۱۹) در مقاله‌ای تحت عنوان «تأثیر جهانی‌شدن بر محیط‌های شهری در کشورهای در حال توسعه: مطالعه موردی از ۲۱ شهر در استان گوآنگ‌دونگ، چین»، به بررسی تأثیر منفی جهانی‌شدن بر محیط‌زیست شهری و به‌طور کلی جهانی‌شدن چگونه شهرهای کشورهای در حال توسعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، پرداخته‌اند. نتایج تجزیه و تحلیل نشان می‌دهد که بین جهانی‌شدن و محیط‌زیست رابطه‌ای برقرار است که زمانی شهرها شروع به درگیر شدن در فرایند جهانی‌شدن می‌کنند، توانایی تغییر اثرات زیست‌محیطی را از منفی به مثبت به دست می‌آورند. نکته قابل توجه این است که تأثیر جهانی‌شدن در محیط‌های شهری را نمی‌توان در کشورهای در حال توسعه را کاملاً مثبت یا

منفی تلقی کرد. علاوه بر این، اثرات ترکیبی جهانی شدن اقتصاد، فرایندهای جهانی شدن دولت‌ها و ارتباطات بین‌المللی، منجر به تغییرات زیست‌محیطی، به‌ویژه در دو بعد اول می‌شود. تحلیل‌ها نشان می‌دهد که رابطه بین جهانی شدن و محیط‌زیست شهری، پیامدهای سیاسی برای توسعه پایدار شهری جهانی در کشورهای در حال توسعه دارد.

همچنین محمدپور و همکاران در موضوع "تأثیر ماهواره بر هویت فرهنگی در کردستان ایران؛ بررسی موردی دانشجویان کرد دانشگاه‌های سنندج"، به بررسی ارتباط بین میزان استفاده از شبکه‌های تلویزیونی ماهواره، برنامه‌ها و تبلیغات آن با هویت فرهنگی بومی (کردی) و نیز پیامدهای هویتی رسانه پرداخته‌اند. میزان استفاده از ماهواره برحسب ساعت در شبانه‌روز و نیز بر اساس سه نوع محتوای خبری، سرگرمی و آموزشی سنجیده شده و رابطه آن با هشت مؤلفه هویت فرهنگی شامل پایداری به زبان، علاقه به میراث فرهنگی بومی، تدارکات ازدواج سنتی، آداب‌ورسوم، اجرای آیین‌های مذهبی، تمایل به محصولات فرهنگی محلی، علاقه به غذای سنتی و اوقات فراغت بومی تجزیه و تحلیل شده‌اند. نتایج نشان داده شده است افرادی که زمان بیشتری را صرف استفاده از ماهواره کرده‌اند، نمره کمتری از سازه هویت فرهنگی محلی دریافت کرده‌اند که به نوبه خود نشانگر تغییر رفتار به سمت الگوهای جدید است (محمدپور و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۸-۱۶).

با این مقدمه، جریان مدرنیته در شکل مدرنیزاسیون توسعه نیافتگی تأثیرات متفاوتی بر ویژگی‌های مختلف شهرهای ایرانی گذاشته است که بیشتر به المان‌ها و نشانه‌های مدرنیسم در آن دیده می‌شود و نه اندیشه مدرن. عمده این تحولات ابتدا بیشتر در دوران حکومت پهلوی در ایران و در مرحله بعد پس از جنگ تحمیلی و طی دوران بازسازی و توسعه اقتصادی روی داده است (استعلاجی و حسین‌زاده، ۱۳۹۲). در این میان شهر تهران به‌عنوان مرکز تحولات اقتصادی، سیاسی و فرهنگی ایران در دوره معاصر و جایگاه اصلی بروز مدرنیسم است که تجدد و مدرنیزاسیون، معماری و کالبد شهر تهران و سبک زندگی و فرهنگ ساکنین تهران را دگرگون کرده که این دگرگونی‌ها شامل؛ احداث محله‌های جدید در حومه شهر و ایجاد خیابان‌های جدید در محله‌های قدیمی، ساخت شبکه‌ای از معابر وسیع و مستقیم روی بافت قدیمی شهر، تجدید بنای ساختمان‌های اطراف خیابان‌ها و همچنین تغییر قوانین و مقررات شهری هستند (اسلامی و همکاران، ۱۳۹۹: ۷). علاوه بر این کلان‌شهر تهران به‌عنوان شهر جهانی^۱ و نه جهان شهر^۲ به تعبیر جان رنه شورت نیز شهری مقاومت‌کننده که توان بالقوه شهر جهانی را دارد، ولیکن به جهت تقابل ایدئولوژیک سیاسی خود با نظام اقتصاد جهانی نتوانسته وارد شبکه جهان شهرها شود (صرافی و همکاران، ۱۳۸۸: ۹). از پذیرش برخی از المان‌های جهانی شدن غافل نشده و در وجه‌های مختلف از این فرایند تأثیر پذیرفته است که تولید فضای متفاوتی نسبت به گذشته در آن شکل گرفته است. همچنین تأثیر فرآیند مدرنیزاسیون و جهانی شدن در مقیاسی خردتر از شهر، مانند محله‌های شهری هم بسیار بیشتر مشهود است (پاکزاد، ۱۳۸۹: ۱۳).

با این اوصاف در شهر تهران، به‌عنوان شهری متأثر از فرایند مدرنیزاسیون و جهانی شدن، ساختار فضایی محله‌ها از نظر اجرای سیاست‌های مدیریت شهری، ویژگی‌های اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و فرهنگی با یکدیگر متفاوت هستند. این بدان معنا است که در گوشه‌ای از شهر محله‌هایی همراه با ویژگی‌ها و نمادهای مدرنیزاسیون و نیز جهانی شدن مانند سرمایه‌گذاری و ایجاد تعداد زیادی از بانک‌ها و مراکز پولی و مالی خصوصی، دفاتر جهانگردی، شرکت‌های اقتصادی و خدماتی بین‌المللی یا دفترهای مرکزی آن‌ها، بلندمرتبه‌سازی، برج‌ها و هتل‌های لوکس، مال‌ها و مگا مال‌ها، معماری

1. World city
2. Global city

مدرن در ساختمان‌ها و مساکن، سبک زندگی و الگوی مصرف متفاوت و به‌روز جهانی و درنهایت شکلی از روابط اجتماعی و همسایگی با غلبه فردگرایی همچون محله زعفرانیه در شمال شهر دیده می‌شود. اما در سایر قسمت‌هایی از شهر محله‌هایی با بافت سنتی و تولید فضایی متفاوت و همراه با ویژگی‌های شهرهای سنتی ایرانی مانند وجود روابط پایدار محله‌ای و اجتماعی، وجود اشکال فضایی مذهبی و دینی مانند مساجد قدیمی، حسینیه‌ها، تکایا، وجود بازارهای سنتی و نهایتاً مساکن آپارتمانی همانند محله امیریه به چشم می‌خورد که این تفاوت‌ها و تضادها در تولید فضای شهری و به‌طور کلی در ساختار فضایی کلان‌شهر تهران باعث ایجاد دوگانگی می‌شود. در واقع ماهیت متفاوت محله‌ها، نمود فضایی متفاوت آن‌ها در آشفتگی و توسعه‌نیافتگی شهری ایران و نیز رویارویی و عدم حل تضاد سنت و مدرن در نظام برنامه‌ریزی شهری ایران بسیار مطرح است که نمود فضایی آن‌ها را می‌توان در دو محله مورد مطالعه مشاهده کرد. از این‌رو پژوهش حاضر با طرح این پرسش:

- چه تفاوتی میان دو محله امیریه و زعفرانیه از لحاظ ساختار کالبدی و هویت فرهنگی در فرایند مدرنیزاسیون و جهانی‌شدن وجود دارد؟

در پی آن است که با بررسی تأثیرات مدرنیزاسیون و جهانی‌شدن در تولید فضای شهری در دو محله مورد نظر و واکاوی چگونگی و دلیل تفاوت‌های آن‌ها در هویت کالبدی و فرهنگی، میزان تأثیرپذیری هر دو محله از فرایند مدرنیزاسیون و جهانی‌شدن را بررسی و تحلیل کند و درنهایت علت تفاوت‌ها را یافته و با اتکا به پشتوانه نظری به ارائه راهکار بپردازد. در حقیقت اهمیت و ضرورت این موضوع در آن است که فرایند مدرنیزاسیون و به تبع آن جهانی‌شدن کالبد، اجتماع، فرهنگ و اقتصاد شهری را تحت تأثیر قرار داده‌اند. به‌طوری‌که بخشی از کاربری‌های شهر به‌ویژه در کلان‌شهرهای جهان سوم بیشتر خدماتی، مدرن و متمایل به سمت اقتصاد سرمایه‌داری هستند و از لحاظ کالبدی بیشتر رشد عمودی دارند. از طرفی مدرنیزاسیون و جهانی‌شدن نیز در کلان‌شهرهای جهان سوم با تأثیر بر بعد فرهنگی و اجتماعی زندگی شهری موجب تغییر سبک زندگی، عقاید و درنهایت اختلاط فرهنگی شده‌اند (استعلاجی و حسین‌زاده، ۱۳۹۲: ۱۴). بدین سبب هر شهر جهان‌سومی دوگانگی خاصی را در معرض نمایش می‌گذارد که یکی شهر بومیان و دیگری شهر امروزی است که در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند (شکویی، ۱۳۹۰: ۸). پس به نظر می‌رسد بررسی تفاوت ساختار کالبدی و هویت فرهنگی به تفکیک در دو محله زعفرانیه (با ساختار مدرن) و محله امیریه (با ساختار تقریباً سنتی) در کلان‌شهر تهران و یافتن علت این دوگانگی‌ها در تولید فضای شهری و محله‌ای، از ضرورت‌های انکارناپذیر این پژوهش باشد. نوآوری و تفاوت نوشته حاضر با سایر پژوهش‌ها در این است که موضوع تأثیر فرایندهای مدرنیزاسیون و جهانی‌شدن بر هویت فرهنگی و ساختار کالبدی شهری در مقیاس محله‌ای تا به حال در هیچ پژوهشی مورد بررسی قرار نگرفته است. از این‌رو امیریه به‌عنوان هسته قدیمی شهر و زعفرانیه به‌عنوان محله جدید نوع اثرپذیری متفاوتی را از پدیده‌هایی همچون مدرنیزاسیون و جهانی‌شدن داشته‌اند که بررسی برآیندهای فضایی این فرآیندها محور اصلی این پژوهش است.

مبانی نظری

پدیدارشناسی پارادایم فکری پژوهش پیش رو است که به معنای مطالعه تجربه‌های آگاهانه افراد درباره جهان واقع است و شامل کنش‌های اجتماعی روزانه و زندگی واقعی آن‌ها می‌شود. در حقیقت روش توصیف تجربه افراد و چگونگی آن در پارادایم پدیدارشناسی مور بحث و بررسی قرار می‌گیرد (کرسول، ۱۴۰۰: ۴۶). همچنین پدیدارشناسی مکان، تبیین‌ها نشان می‌دهد که مکان‌ها در ساختار خود چند ظرفیتی و در پویایی خود پیچیده و همیشه در طول زمان تغییر

می‌کنند که بعد فرآیندی آن‌ها به شناسایی شش فرآیند مولد منجر می‌شود که شامل تعامل، هویت، انتقال، تحقق، همگرایی و ایجاد هستند. همچنین در این دیدگاه مکان‌ها به‌عنوان رابط‌های هم‌افزایی، انسان‌ها، تجربیات، معانی و رویدادها را درک، حفظ و به هم متصل می‌کند (Seamon, 2018: 17). به نظر می‌رسد در این پژوهش به دلیل بررسی فرایندهای جهانی شدن و مدرنیسم در محله‌های شهری و گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه با مردم محلی، فهم تجربه زیسته آنان در موضوع پژوهش و مشاهدات میدانی از مکان، پدیدارشناسی بهترین چارچوب را جهت مطالعه و نتیجه‌گیری فراهم آورد. در ادامه به ارائه و بحث درباره نظریه‌های مرتبط با موضوع پرداخته خواهد شد.

تولید فضا

تئوری تولید فضا به شیوه‌ای از تولید اشاره دارد که در فرایند چرخه دوم انباشت سرمایه (نظام سرمایه‌داری) اتفاق می‌افتد. این نظریه معتقد است که هر شیوه‌ای از سازمان‌دهی اجتماعی، محیطی را تولید می‌کند که پیامد روابط اجتماعی است و همچنین آن شیوه سازمان‌دهی اجتماعی را در اختیار خود دارد. جامعه با تولید فضایی با ماهیت خاص خودش نه تنها شکل مادی و شکل‌های ساخته‌شده متمایز را به خود می‌گیرد بلکه خودش را نیز با تولید چنین فضایی بازتولید می‌کند. در این دیدگاه فضا به واسطه و در فرایند پیشرفت نظام سرمایه دارانه تولید می‌شود که در آن شکل‌های بی‌شماری از تعامل اجتماعی وجود دارد که به فضا معنا و جان می‌بخشند (گرنگ و ثریفت، ۱۳۹۴: ۵۷). بدین‌سان کار تولید فضا در نظام سرمایه‌داری، تجزیه و همگن‌سازی با توسل به ابزارهای متعدد است. سرمایه‌داری در حقیقت فضایی را تولید می‌کند که بازتاب قدرت، پول و ثروت است. این بازتاب، مصرف را تشدید و موجب ایجاد مصرف‌زدگی و نیز خلق فضاهای مصرف می‌شود. سرمایه‌داری به‌سان یک شیوه تولید تمام‌عیار، فضای جهانی را به وجود می‌آورد که در آن فضای سیاسی بر روی ویژگی‌های اقتصادی می‌افتد و آن‌ها را در برمی‌گیرد و با آن‌ها ادغام می‌شود. به این معنا که ابتدا امر سیاسی، امر اقتصادی را شکل می‌دهد و حاصل جمع همه این امور، امر اجتماعی فرهنگی است. از این‌رو تمایزهای موجود در درون فضا شامل امر اقتصادی، امر سیاسی و امر اجتماعی هستند (ترکمه، ۱۳۹۶: ۵۶). در تولید فضا قلمرو امر سیاسی یعنی شهر، به‌طور فزاینده‌ای به استعمار نیروهای امر اجتماعی درآمده است (مارچارت و جهانزاد، ۱۳۹۷: ۱۲). با این تفاسیر فرایندهایی مانند مدرنیزاسیون و جهانی شدن جریان‌هایی هستند که در آن فضاهای جدید و متفاوت شهری خلق می‌شوند و نوعی یا سبکی از پویایی و تفاوت را به "فضا" و "مکان" می‌بخشند (Banerjee-Guha, 2011: 3-7).

مدرنیزاسیون

مدرنیته در غرب با گسست از قرون وسطی و تداوم یافتن تحول تاریخی، خود را به انجام رساند و گذشته را نیز برای خود نگه داشت. این جوامع آزادانه به گذشته برمی‌گردند و آن را وسیله تحولات تاریخی می‌دانند. دو دیدگاه نسبت به مدرنیته به وجود آمده است. دیدگاه اول، دیدگاه غرب گرایانه که معتقد به تقلید صرف از غرب و پاک کردن همه آثار گذشته است و دیدگاه دوم، دیدگاه بوم گرایانه و یا بازگشت به اصل است که بر بازخوانی مدرنیته از طریق ارزش‌های بومی یا بومی‌سازی مدرنیته تأکید دارد (حبیبی و رضایی، ۱۳۹۲: ۱۳؛ لطفی، ۱۳۸۳: ۲). این درک ما از مدرنیته، حاکی از نوعی استحاله یا دگرگونی تجربه است که بعدها بنا به تصریح بنیامین برای مدرنیته امری بر سازنده محسوب می‌شود؛ یعنی دگرگونی از تجربه تاریخی (تجربه زیسته) به تجربه درونی (تجربه روایت پذیر). تجربه نخست تجربه‌ای زنده از واقعیت است اما تجربه دوم، تجربه‌ای است که فرد در آن به آگاهی از خود می‌رسد. مدرنیسم نوعی ایدئولوژی است، نوعی

نوگرایی که قبلاً در غرب وجود داشت و حالا به‌جای دیگر رسیده است. در حقیقت مدرنیسم خواست نو شدن است و در هر جامعه‌ای و در هر زمانی به شیوه‌ای بروز می‌کند و از بین می‌رود. مدرنیزاسیون، سیاست‌هایی است که هم اصول مدرنیته را پی می‌گیرد و هم بیانگر شیوه‌های بروز زمانه‌ای است (حبیبی و رضایی، ۱۳۹۲: ۷). به‌عنوان مثال روایت‌های غالب شهری و پیشینه تاریخی شهرهای ژاپن نشان می‌دهد که شهرها از اوایل قرن بیستم توسط اندیشه مدرنیته دچار تغییرات گسترده‌ای شده‌اند و بحران‌های جدید شهری مانند نابرابری و فقر، تخریب محیط‌زیست، پوپولیسم و خطرات مختلف در حال ظهور هستند. درعین حال، چالش‌های مختلف منحصربه‌فردی برای شهرها نیز رو به افزایش است. بازسازی افزایشی از طریق فرآیند ادغام و برخورد با عوامل و عناصر جدید فرایند مدرنیزاسیون در شهرها نمونه‌ای از این چالش‌ها است (Machimura, 2021: 8).

جهانی‌شدن

جهانی‌شدن در یک‌دست شدن شیوه‌های رفتار متبلور می‌شود اما در ضمن متکثر شدن هویت نیز هست که در جلوه‌های گوناگون ظاهر می‌شود. هویت ملی، هویت قومی و هویت دینی. در واقع جهانی‌شدن سرسپردگی مدنی و ملی را از میان می‌برد ولی خود از روابط فراملی مایه می‌گیرد (شایگان، ۱۳۸۰: ۶۳). آنتونی گیدنز بیان می‌کند که تغییرات زمانی و فضایی در روابط اجتماعی در جریان جهانی‌شدن نقش بسیار مهمی دارند. او جهانی‌شدن را تشدیدکننده روابط اجتماعی در سراسر جهان که مکان‌های دور از هم را به هم پیوند می‌دهد (Hausre, 2009: 4). عده‌ای از نظریه‌پردازان تفسیرهای متعددی برای جهانی‌شدن بیان می‌کنند که عبارت‌اند از: سیستم سرمایه‌داری جهانی، مسئولیت سیاست‌های بین‌المللی، جامعه جهانی ریسک‌پذیر، فرضیه مک‌دونالدی و جهان محلی شدن و مشتقاتی دیگر از این تفاسیر (Vesajoky, 2002: 6-7). در فرایند جهانی‌شدن و ارتباط آن با هویت فرهنگی، گروه‌های اجتماعی به‌جای توجه به هویت‌های جداگانه خود بر "اقدامات جمعی" تمرکز دارند (Correia Gil, 2014: 5). همچنین در اثر فرایند جهانی‌شدن، روابط اجتماعی در درون شبکه‌های اجتماعی جهانی گسترش پیدا می‌کند و در همین راستا و فضا است که جوامع دانش‌محور^۱ شکل می‌گیرند (Olds, 1955: 11). به‌طور کلی به نظر می‌رسد که جهانی‌شدن دارای پایه‌ای ایدئولوژیک است؛ زیرا بر سنت اقتصاد سرمایه‌داری با پیش‌فرض‌هایی مانند توسعه بازار آزاد، مالکیت خصوصی و رقابت بنا شده است (Hassi & Storti, 2012: 9).

هویت

از بین نظریه‌پردازان قرن بیستمی کوین لینچ اولین بار با بیان واژه تصویر ذهنی در سال ۱۹۷۹، هویت محیط را سبب داشتن تصویر ذهنی روشن از آن دانست. همچنین نوربرگ شولتز "از دست رفتن مکان" را در دوران جدید با هویت زدایی برابر می‌دانست. از نظر وی، مکان تجلی آشکار زیست جهان است. (پاکزاد، ۱۳۸۹: ۶۷) "هویت سرچشمه معنا و تجربه برای مردم است. هویت فرآیند معنا سازی بر اساس یک ویژگی فرهنگی یا مجموعه به‌هم‌پیوسته‌ای از ویژگی‌های فرهنگی است که بر منابع معنایی دیگر اولویت داده می‌شود" (کاستلز، ۱۳۸۵: ۲۳). هویت در پرتو تصرف اعضای جامعه خود متحد می‌شود و شکل جدیدی به وجود می‌آورد، هویت و سنت دیگری می‌شود که آیندگان با تکیه بر آن سنت‌های دیگر را خلق می‌کنند (شیخ زین‌الدین، ۱۳۷۸: ۳۱).

مدرنیزاسیون، جهانی شدن و هویت

کاستلز و گیدنز دو نظریه پرداز در زمینه جهانی شدن و هویت، دیدگاه‌های متناقضی را مطرح می‌کنند. کاستلز بین جهانی شدن و هویت جمعی نه توازی می‌بیند و نه به تکرار مسالمت‌آمیز هویت‌های جمعی خرد و کلان اعتقاد دارد. بلکه به نوعی ستیز بین هویت‌های جمعی خرد یا محلی و روند جهانی شدن باور دارد. او معتقد است در این نظام اجتماعی، نقش اساسی را فناوری‌های ارتباط جمعی بازی می‌کنند و لحن گفتمان و سبک زندگی و همه ارزش‌های اجتماعی توسط رسانه و صاحبان آن تعریف می‌شود. در مقابل آنتونی گیدنز به توازی هویت‌های خرد (در سطح محلی) و کلان (در سطح جهانی) اعتقاد دارد. گیدنز معتقد است در صحنه توازی جهانی شدن و هویت‌های محلی، ملت‌ها در حال شکل دادن به هویت جهانی، هم‌زمان خواهان حفظ استقلال و تحدید مرزهای هویتی‌اند (محمدپور و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۱). به‌طور کلی جهانی شدن در یک‌دست شدن شیوه‌های رفتار متبلور می‌شود اما متضمن تکثر هویت نیز هست که در جلوه‌های گوناگون ظاهر می‌شود، جلوه‌هایی مانند هویت ملی، هویت قومی و هویت دینی (شایگان، ۱۳۸۰: ۶۳). حس مکان، پیوند عاطفی و ارتباط درونی میان انسان و مکان، نوع ادراک محیطی او و حس کلی انسان به مکان تعریف می‌شود و از دیدگاه جغرافیدانان و برنامه ریزان شهری منجر به پایداری محیط سکونت می‌گردد که در روند جهانی شدن تحت تأثیر قرار می‌گیرند (عطایی و همکاران، ۱۴۰۰: ۹۰).

مدرنیزاسیون، جهانی شدن و هویت فرهنگی

فرهنگ میراثی است که از طریق رفتارها، گفتارها، نوشته‌ها، رسانه‌ها (تلویزیون، رادیو)، رسانه‌های تعاملی (تلفن، اینترنت)، آداب و رسوم، دانش نظری، قواعد انتزاعی و مذهب به افراد منتقل می‌شود. هویت فرهنگی در حقیقت هویت یک گروه، یا یک فرهنگ، یا یک شخص است که می‌تواند تحت تأثیر گروه یا فرهنگ دیگر قرار بگیرد. شناسه‌های فرهنگی هویت عبارت‌اند از: مکان، جنسیت، نژاد، تاریخ، ملیت، زبان، اعتقادات مذهبی، قومیت، زیبایی‌شناسی و حتی مواد غذایی (Labe, 2014: 8-9). مدرنیته و هویت فرهنگی یا سبک زندگی دو واقعیت در یک رابطه دیالکتیکی هستند. هویت فرهنگی اساس هویت ملی جامعه، همچنین تضمینی برای حفظ حق یک ملت جهت تعیین سرنوشت خود است. در هویت فرهنگی حس وحدت در اجتماع در راستای ارزش‌های اخلاقی همانند بردباری، همبستگی و صلح تقویت می‌شود و در این مسیر نیز از ملی‌گرایی، تبعیض و انحصارطلبی اجتناب می‌شود. در ارتباط جهانی شدن و هویت فرهنگی ارتباطی خاص بین گروه‌های مختلف ملی و جوامع جهانی وجود دارد. ملت‌ها نمی‌توانند تنها بمانند، آن‌ها مجبور به همزیستی با ملت‌های دیگر تحت قوانین معین می‌باشند و همچنین در ارزش‌ها و فرهنگ جهانی نیز سهیم‌اند (Corria, 2014: 4). از طرفی استدلال می‌شود که جهانی شدن در زمینه فرهنگی روندهای متنوعی را به همراه دارد، یعنی تمایز فرهنگی، همگرایی فرهنگی و ترکیب فرهنگی که هر یک از روندها مانع دیگری نمی‌شوند؛ زیرا همگنی و ناهمگونی فرهنگی مکمل یکدیگر هستند (Hassi & Storti, 2012: 13). به‌عنوان مثال سیاستین لابس (۲۰۱۴)، در مقاله‌ای با عنوان "معماهای غیرقابل حل جهانی شدن و هویت فرهنگی". به بررسی رابطه میان هویت فرهنگی و جهانی شدن و مسائل ضدونقیض آن پرداخته است. نویسنده بیان می‌کند که جهانی شدن به‌عنوان تهدیدی برای هویت ملی و فرهنگی کشورها است و باین‌حال نمی‌توان این موضوع را انکار کرد که جهانی شدن تفاوت‌های فرهنگی را کمتر می‌کند و سبک‌های مشابهی از زندگی را تعریف می‌کند، مانند رفتن به رستوران‌های مک‌دونالد (Fast Food)، مصرف قهوه آمریکایی استارباکس (Coffee Shop) و خرید پوشاک و لوازم با برندهای غربی و خاص (به‌ویژه در پوشاک و لوازم

ورزشی)، مصرف محصولات کوکاکولا و... در این فرایند جوامع در سبک زندگی، ذائقه مصرفی، سبک پوشش و حتی تماشای فیلم همگن و همسان شده، تفاوت‌ها کمتر می‌شود و خصوصیت‌های فرهنگی یکسانی را در دنیا ایجاد می‌کنند. پس دو فرایند در موضوع حفظ هویت فرهنگی در زمینه جهانی‌شدن افزایش می‌یابد: ۱- تضادها و ۲- باز توزیع‌ها. بنابراین احترام گذاشتن به ارزش‌های دیگران، رسیدن به اتفاق نظر در حداقلی از ارزش‌های جهانی، اهمیت دادن به تجارت جهانی، ایجاد فرصت برای مردم جهت سفر کردن آزادانه و شناخت ماهیت فرهنگ‌های گوناگون در جهان از اهداف اصلی رویکرد جدید به جهانی‌شدن و هویت فرهنگی است (Labes, 2014: 10).

جدول ۱. نماگرهای شاخص هویت فرهنگی

سفر به کشورهای اروپایی و آمریکایی	تماشای برنامه‌های ماهواره‌ای
استفاده از اینترنت و عضویت در گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی مجازی	اجرای آیین‌های مذهبی
روابط همسایگی در محله	گذران اوقات فراغت در کلاس‌های مختلف مانند یوگا
بوتیک‌های فروش برندهای خارجی	مراجعه به رستوران‌ها، کافی‌شاپ‌ها و فست‌فودها
الگو و سبک زندگی سرمایه‌داری	

مدرنیزاسیون، جهانی‌شدن و ساختار کالبدی شهر

"ویژگی‌های کالبدی به‌طور کلی در خصوص عناصر متشکله استخوان‌بندی شهر یعنی ساختمان‌ها، فضاهای باز، راه‌ها و تأسیسات ویژه قابل بررسی است. مشخصه‌هایی که می‌تواند تمایز کالبدی ایجاد نماید و معرف استخوان‌بندی شهر باشد، بر اساس عناصر کالبدی تعیین می‌گردند. مثلاً برای ساختمان‌ها عناصر و مشخصه‌هایی مانند فرم و سبک معماری، ارتفاع ساختمان‌ها، تراکم و فشردگی بافت ابنیه، رنگ و بافت (در سطح مصالح ساختمانی)، قدمت بنا و ساختمان‌ها، فضاهای باز و مشخصات کالبدی در خصوص راه‌ها، بولوار، تأسیسات خاص مانند خط ویژه مطرح است" (حمیدی و همکاران، ۱۳۷۶: ۱۳۳). علاوه بر این موارد، در بررسی استخوان‌بندی شهر یا محله نشانه‌های شهری مصنوع مدنظر هستند که شاخص‌ترین عناصر هستند، شناخته‌شده و به‌یادماندنی‌اند و کالبد آن‌ها از فواصل دورتر قابل‌رؤیت هستند. این نشانه‌ها به لحاظ فرم و سبک معماری، ابعاد و اندازه بنا، مساحت و جنس بنا، رنگ و قدمت نیز متفاوت هستند (حمیدی و همکاران، ۱۳۷۶). الگوی فضایی عناصر کالبدی بی‌حرکت و دائمی در شهر، نظیر ساختمان‌ها، خیابان‌ها، تجهیزات است. در دید عینی به ساختار کالبدی، طرح‌های شهری و سیاست‌گذاری‌های محیطی طی زمان تغییرات عینی کالبدی را برای محیط رقم می‌زنند (گودرزی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۶).

بین هنر ساختن کالبد شهر و هویت تعاملی مشترک دیده می‌شود. این مهم بر این اساس قابل‌درک است که کالبد هر شهری از یک کشور با شهر در کشوری دیگر تفاوت دارد که برآمده از فرهنگ، اجتماع و مؤلفه‌های زیرساختی آداب‌ورسوم آن سرزمین است که در واقع این امر عین فرهنگ است و نه عارض بر آن (حبیب و همکاران، ۱۳۸۷: ۷). همچنین به تعبیر کریستوفر الکساندر واقعیت این است که ما خود را آن‌چنان با قواعد و مفاهیم و ایده‌های مربوط به آنچه باید برای زنده ساختن بنا یا شهر انجام گیرد آزرده‌ایم که از آنچه طبیعتاً رخ خواهد داد می‌ترسیم و متقاعد شده‌ایم که باید در قالب یک سیستم و با شیوه‌هایی خاص کار کنیم، مبدا محیط ما بدون آن دچار هرج‌ومرج شود. (حجت، ۱۳۸۴: ۲) اگر سیستم در جمله قبل را سیستم مدرنیزاسیون یا جهانی‌شدن تصور کنیم، در آن صورت است که تصور می‌شود اگر با این سیستم همراهی نکنیم، محیط دچار هرج‌ومرج خواهد شد. در واقع در زمینه جهانی‌شدن و تغییرات شهری می‌توان گفت که با ظهور سرمایه‌داری صنعتی، فرایند مدرنیزاسیون و جهانی‌شدن تشدید شده است و شهرها

اهمیت فزاینده‌ای در جغرافیای جدید پیدا کردند. در این فرآیند، شهرها خود طی دوره‌های متوالی بازسازی کالبدی و اقتصادی را تجربه کرده‌اند. به‌عنوان مثال فرایندهای مدرنیزاسیون و جهانی شدن تأثیر عمیقی بر تغییر کاربری‌ها می‌گذارد. این فرایندها موجب شده‌اند تا کالبد شهر به سمت وسوی بلندمرتبه‌سازی و برج‌سازی (توسعه عمودی) در کاربری مسکونی و یکنواختی سیمای بصری آن، ساخت‌وساز بر مبنای معماری غیربومی (به‌عنوان مثال غربی) در هر نوع از کاربری‌های مسکونی، تجاری، اقتصادی، مذهبی و معابر، مجتمع‌های تجاری، مال‌ها و مگا مال‌ها، فروشگاه‌های زنجیره‌ای مانند هایپر و رفاه (که باعث صرفه‌جویی در زمان و هزینه می‌شود)، مراکز ارائه خدمات الکترونیکی (مانند کافی‌نت‌ها و...) و هتل‌های لوکس در کاربری تجاری و حرکت به سمت ساختن اتوبان‌ها، بزرگراه‌های طبقاتی و به‌تبع آن برتری ماشین بر پیاده و ... در کاربری شبکه معابر، و در کاربری فضای سبز به سمت ساخت پارک‌ها و بوستان‌های کوچک یا 'Pocket Park' ها و متعدد حرکت کند (شمس و همکاران، ۱۳۹۴: ۴). علاوه بر این سیستم سازی و مدرنیزاسیون در بخش معماری و ساخت‌وساز شهری به تأثیرات جهانی شدن به‌عنوان عاملی مهم در برنامه‌ریزی شهر اشاره دارد. مرزهای معنایی "مسئله مهم" شهرنشینی مدرن با توجه به رشد تمایلات جهانی شدن در توسعه شهری از بین رفته است (5: Monastyrskaiia, 2016). همچنین یکی از بارزترین نتایج جهانی شدن در بعد اقتصادی، شکل‌گیری شرکت‌های چندملیتی، امور مالی بین‌المللی، مؤسسات فراملی، مخابرات و پردازش اطلاعات است که در این صورت آن‌ها به‌عنوان مراکز اقتدار و مکان‌های مبادله و تجارت فراملی بشمار می‌آیند. در طی این جریان است که کالبد شهر هم متقابلاً تغییر می‌کند (17: Knox, 1996). علاوه بر این گسترش دامنه بازار شرکت‌های چندملیتی باعث رشد فراگیر خدمات تولیدی از جمله انواع بانک‌های خصوصی و شرکت‌های مالی، قانونی، مشاوره‌ای، حسابداری و تبلیغاتی (مانند بیلبوردهای تبلیغاتی در خیابان‌ها و بزرگراه‌ها) از دیگر پیامدهای فرایند جهانی شدن و مدرنیزاسیون است (رفیعیان و فرجام، ۱۳۸۹: ۷).

جدول ۲. نماگرهای شاخص ساختار کالبدی

شرکت‌های مالی، پولی و سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و تعدد بانک‌های خصوصی	افزایش ساخت بزرگراه طبقاتی و اتوبان
افزایش مجتمع‌های تجاری، مال، مگا مال‌ها و بلندمرتبه‌سازی (برج)	تعدد پارک‌ها و بوستان‌ها
تعدد بیلبوردهای تبلیغاتی در بزرگراه‌ها، اتوبان و خیابان‌ها	برتری ماشین به‌جای پیاده
افزایش فروشگاه‌های زنجیره‌ای و هایپر مارکت	ساخته شدن هتل و تالارهای لوکس
یکنواختی سیمای بصری و معماری غیربومی در کاربری‌ها	

روش پژوهش

با توجه به موضوع و پرسش مطرح‌شده، روش پژوهش کمی و با کاربرد استراتژی توصیفی از انواع علی آن است که در پی کشف و بررسی روابط بین عوامل و شرایط خاص وقوع روند جهانی شدن در شهرها از طریق مطالعه نتایج حاصل از آن است. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای، مشاهدات میدانی و تکنیک پرسشنامه بوده است. جامعه آماری از دو محله زعفرانیه و امیریه تشکیل شده است. حجم جامعه آماری محله زعفرانیه ۲۴۴۲۵ نفر و حجم جامعه آماری محله امیریه برابر با ۲۴۸۱۱ نفر است. روش نمونه‌گیری بر اساس مدل تصحیح‌شده کوکران است که

۱. پارک جیبی پارک کوچکی است معمولاً که در دسترس عموم قرار دارد. این پارک‌ها در زمین‌های خالی ساختمان‌ها، در امتداد خیابان‌های وسیع یا حتی در فضای عمومی پروژه‌های بزرگ ساختمانی ایجاد می‌شوند. پارک‌های کوچک می‌توانند ارزش خانه‌های مجاور خود را افزایش دهند و تأثیر مثبتی بر ارزش املاک دارند. در شهرها، به‌ویژه در مناطقی که زمین بسیار گران است، پارک‌های جیبی تنها گزینه برای ایجاد فضاهای عمومی جدید هستند.

با ۶۰ پرسش‌نامه توزیع‌شده در هر محله و بررسی شاخص‌های مرتبط با هویت فرهنگی و ساختار کالبدی به‌عنوان گویه‌های اصلی در نظر گرفته‌شده و با توزیع بین ساکنان محله، مسئولین شهرداری و سرای محله‌ها و با تأکید بر مشاهدات میدانی، اطلاعات موردنیاز جمع‌آوری گردیده است. روایی پرسشنامه و سنجش اعتبار محتوایی آن، پرسش‌نامه نزد چند تن از اساتید آشنا به موضوع مقاله توزیع‌شده و موردبررسی قرار گرفته است. پایایی پرسشنامه نیز در جدول ۴ نشان داده‌شده است. همچنین داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری Friedman و T به‌صورت کمی در نرم‌افزار Spss مورد تجزیه، تحلیل قرار گرفته‌اند و نتایج حاصل از آن‌ها با نمودار نمایش داده‌شده است. درنهایت با اتکا بر روش کمی، دو محله مورد مطالعه در ابعاد مختلف موردبررسی قرار گرفتند.

محدوده مورد مطالعه

محله امیریه

محله امیریه در منطقه ۱۱ شهرداری تهران قرار دارد که با این محله با وسعتی در حدود ۸۴۵،۱۸۹ مترمربع از شمال به محله منیریه، از جنوب به محله فروزش و قلمستان، از غرب به محله مخصوص واقع در ناحیه سه منطقه ۱۱ و از شرق به منطقه ۱۲ شهرداری تهران محدود می‌شود. جمعیت این محله طبق سرشماری سال ۹۵ برابر با ۲۴۸۱۱ نفر بوده است. محله امیریه هسته اولیه شهر و محله امیرنشین، جز املاک شاهزادگان قاچار بوده و نام آن برگرفته از باغ امیریه است که کامران میرزا و مادر او منیرالسلطنه در این محل احداث نموده و محله را پایه‌گذاری کرده‌اند. در محله امیریه هنوز هم‌خانه‌هایی با قدمت ۶۰ تا ۱۰۰ سال وجود دارد. این خانه‌ها هم چنان نمای آجری و کاشی‌های رنگی و حتی آجرهای لعاب‌دار آبی‌رنگ خود را حفظ کرده‌اند و اغلب دارای حیاط مرکزی هستند که بعدها به‌صورت ساختمان مرکزی درآمده‌اند.

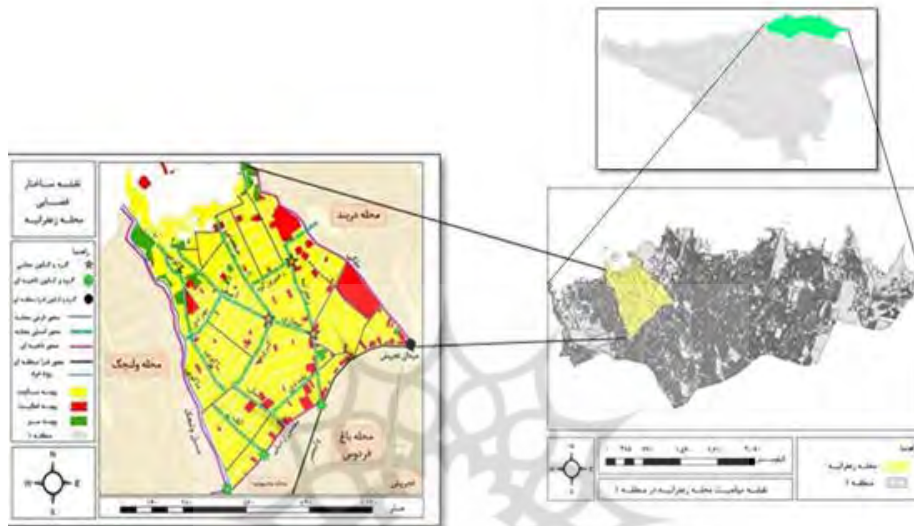

شکل ۱. نقشه موقعیت محله امیریه در منطقه ۱۱ شهرداری تهران به همراه ساختار فضایی محله

محله زعفرانیه

محله زعفرانیه از محلات شمال شهر تهران به شمار می‌رود. این محله در ناحیه ۲ منطقه ۱ شهرداری تهران قرار گرفته است. مساحت کل محله ۲۳۸۵۱۴۱ مترمربع و جمعیت آن طبق سرشماری سال ۹۵ برابر با ۲۴۴۲۵ بوده است. این محله از شرق به میدان تجریش، روستای اسدآباد و کاخ سعدآباد از جنوب به خیابان ولیعصر و محله الهیه محدود می‌شود. محله

زعفرانیه محله‌ای موزاییکی است که از چند بخش یا زیر محله تشکیل شده است. این زیر محله‌ها شامل محله پسیان (شمالی و جنوبی)، اسدآباد، ده ولنجک و زعفرانیه است که موجب تفاوت‌های فضایی همچون تفاوت در ساختار کالبدی، فرهنگی، اجتماعی و ... شده است (به نقل از دبیر شورایی منطقه شمیران، ۱۳۹۷). محله زعفرانیه در زمان حکومت قاجار از محلات آباد تهران بوده است. اماکن مهمی در آن وجود دارد. خیابان‌های مهم زعفرانیه نیز شامل خیابان مقدس اردبیلی، زعفرانیه (سرلشگر فلاحی)، خیابان آصف (اعجازی)، خیابان مهر، ماکویی پور و خیابان اسدآباد هستند که به‌عنوان خیابان‌های مدرن شهر تهران محسوب می‌شوند.

شکل ۲. نقشه موقعیت محله زعفرانیه در منطقه ۱ شهرداری تهران به همراه ساختار فضایی محله

یافته‌ها و بحث

بررسی ساختار کالبدی محله امیریه و زعفرانیه

بررسی‌ها و ثبت تصاویر در مشاهدات میدانی در محله امیریه نشان می‌دهد که در این محله از نظر ویژگی‌های کالبدی، مسکن حیاط دار قدیمی وجود دارد ولی در سال‌های اخیر تعداد آپارتمان‌سازی‌ها افزایش پیدا کرده است. اما به‌جای وجود مگا مال و مجتمع‌های تجاری، بازار تاریخی محل خرید و گذران اوقات فراغت مردم است و کاربری‌های انبارداری به دلیل قرارگیری در مرکز شهر و نزدیکی به بازار تهران روزبه‌روز در حال افزایش است. تعداد بانک‌های خصوصی در برابر محله زعفرانیه بسیار کمتر است. هایپر مارکت یا فروشگاه زنجیره‌ای در این محله بسیار کم‌تر ساخته شده است. تردد وسیله نقلیه شخصی در این محله کم است و مردم بیش‌تر پیاده‌روی و استفاده از وسایل حمل‌ونقل عمومی را ترجیح می‌دهند. در محله امیریه همچنین نشانی از وجود بیلبوردهای تبلیغاتی به چشم نمی‌خورد. به‌طور کلی می‌توان گفت این محله از نظر ویژگی‌های کالبدی تا حدودی در حال گذار و تغییر است.

همچنین پس از انجام بررسی‌ها و ثبت تصاویر در مشاهدات میدانی در رابطه با ساختار کالبدی محله زعفرانیه می‌توان گفت که این محله در سال‌های اخیر تحت سیاست‌های جدید مدیریت شهری به سمت برج‌سازی، افزایش ساخت مگا مال‌ها و مجتمع‌های تجاری، ایجاد بانک‌های خصوصی متعدد، تردد بسیار زیاد اتومبیل شخصی و لوکس در سطح خیابان‌های محله، افزایش ساخت هایپر مارکت‌ها و همچنین بیلبوردهای تبلیغاتی که حاوی تبلیغات برندهای متعدد روز دنیا در لوازم و نیازمندی‌های روزمره و مدرن است.

بررسی هویت فرهنگی محله امیریه و زعفرانیه

با توجه به شاخص‌های مورد بررسی و تدوین پرسش‌نامه بر طبق آن‌ها (که در جدول زیر ملاحظه می‌شود)، و پاسخ ۶۰ نفر از اهالی هر محله با رعایت ترکیب جنسی و همچنین ترکیب سنی که شامل افراد بین ۲۵ تا ۶۵ سال است، پس از تحلیل پاسخ‌های مردم و بر طبق آمار و جداول زیر می‌توان گفت که محله زعفرانیه در هویت فرهنگی خود نیز از پیامدهای جهانی شدن تأثیر فراوانی را پذیرفته است و محله امیریه نیز تا حدودی ویژگی و سبک زندگی بومی را حفظ کرده است. اما به‌طور کلی محله امیریه، بر طبق آمار و اطلاعات از نظر هویت فرهنگی نیز محله‌ای در حال گذار است که تغییرات کالبدی و کارکردی بسیاری داشته است. اعداد به‌دست‌آمده در سنجش پایایی پرسش‌نامه، بالای ۰/۷ است که تا حدودی پایایی پرسش‌نامه‌های پاسخ‌داده‌شده در دو محله را نشان می‌دهد.

جدول ۴. پایایی پرسش‌نامه‌های پاسخ‌داده‌شده در دو محله امیریه و زعفرانیه

پایایی پرسشنامه (آلفای کرونباخ)	
امیریه	۰/۷۵۱
زعفرانیه	۰/۷۴۳

جدول ۵. یافته‌های توصیفی پرسش‌نامه‌های پاسخ‌داده‌شده در محله‌های امیریه و زعفرانیه

محله	جنسیت		سن										
	زن	مرد	۲۵-	۳۶-	۴۶-	۵۵+	تهران	سایر	۱-۱۰	۲۰-	۳۰-	۳۱-	۴۱-
امیریه	۲۶	۳۴	۱۲	۱۰	۸	۱۰	۲۵	۶	۱۱	۹	۹	۷	۴
زعفرانیه	۳۲	۲۸	۱۰	۹	۹	۱۰	۲۳	۷	۸	۱۲	۱۳	۷	۳

جدول ۶. درصد پاسخ‌ها در طیف‌های مختلف در محله‌های امیریه و زعفرانیه

محلّه‌ها مؤلفه‌ها	امیریه					زعفرانیه				
	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	بسیار زیاد
میزان مراجعه شما به رستوران و فست‌فودها در طول هفته	۳/۳	۳۰	۴۰	۲۶/۷	۱۳/۳	۲۶/۷	۱۳/۳	۲۶/۷	۲۰	۶/۷
میزان علاقه شما به غذاهای سنتی و محلی و همچنین میزان تهیه و تولید آن در محله خود	۲۰	۲۶/۷	۴۰	۱۳/۳	۱۳/۳	۰	۱۳/۳	۲۶/۷	۴۰	۶/۷
میزان مراجعه شما به کافی‌شاپ‌ها در طول هفته	۰	۱۰	۳۰	۶۰	۱۳/۳	۱۰	۴۳/۳	۱۳/۳	۱۰	۱۰
میزان خرید شما از بوتیک‌های فروش برندهای خارجی	۱۰	۳۰	۳۰	۲۶/۷	۲۳/۳	۲۳/۳	۲۳/۳	۲۰	۲۰	۶/۷
میزان خرید شما از پوشاک و لوازم تولید داخلی کشور	۰	۴۰	۳۳/۳	۲۰	۶/۷	۳/۳	۳/۳	۲۰	۲۳/۳	۵۰
میزان سفر به خارج از کشور با هدف زیارتی مانند کریلا، نجف و...	۱۳/۳	۲۶/۷	۲۳/۳	۲۰	۱۶/۷	۱۰	۳/۳	۱۳/۳	۱۶/۷	۵۶/۷
میزان سفر به خارج از کشور با هدف سیاحتی و تفریحی مانند کشورهای اروپایی و آمریکایی	۰	۲۰	۲۶/۷	۲۰	۵۳/۳	۱۰	۴۰	۲۶/۷	۱۶/۷	۶/۷
میزان تماشای برنامه‌های ماهواره‌ای با محتوای خبری، سرگرمی (سریال) و آموزشی	۰	۲۰	۱۰	۵۰	۲۳/۳	۳۶/۷	۱۶/۷	۱۶/۷	۱۶/۷	۶/۷
میزان تماشای برنامه‌های تلویزیون داخلی با محتوای خبری، سرگرمی (سریال) و آموزشی	۱۰	۴۶/۷	۳۳/۳	۱۰	۰	۰	۶/۷	۲۶/۷	۳۳/۳	۳۳/۳
میزان تماشای فیلم‌های سینمایی داخلی (ایرانی)	۶/۷	۳۶/۷	۳۶/۷	۱۳/۳	۶/۷	۶/۷	۱۳/۳	۱۳/۳	۲۳/۳	۲۳/۳
میزان تماشای فیلم‌های سینمایی خارجی (برای مثال هالیوودی)	۱۰	۱۶/۷	۳۳/۳	۲۳/۳	۱۶/۷	۱۰	۲۰	۲۰	۲۳/۳	۱۶/۷

۳/۳	۶/۷	۱۰	۴۰	۴۰	۱۰	۶/۷	۲۰	۳۶/۷	۲۶/۷	میزان استفاده از اینترنت و فناوری‌های نوین ارتباطی
۳/۳	۱۰	۲۰	۳۰	۳۶/۷	۲۳/۳	۱۰	۳۰	۲۰	۱۶/۷	میزان گذران اوقات شما در شبکه‌ها و گروه‌های مجازی و عضویت در آن‌ها
۱۶/۷	۱۰	۴۳/۳	۱۳/۳	۱۶/۷	۳۰	۳۳/۳	۲۶/۷	۶/۷	۳/۳	میزان گذران اوقات فراغت شما در کلاس‌های گوناگون مانند یوگا، Dance، بدن‌سازی، موسیقی و...
۷۶/۷	۲۰	۰	۳/۳	۰	۴۶/۷	۲۳/۳	۲۳/۳	۶/۷	۰	میزان گذران اوقات شما در کلاس‌های فنی و حرفه‌ای مانند خیاطی، جوشکاری و...
۵۰	۳۰	۱۳/۳	۶/۷	۰	۰	۶/۷	۱۶/۷	۲۶/۷	۵۰	میزان اجرای آیین‌های مذهبی در محله شما و علاقه شما به آن
۴۰	۲۰	۳۳/۳	۳/۳	۳/۳	۱۰	۱۰	۵۳/۳	۶/۷	۲۰	میزان روابط و شناخت شما از همسایه‌های خود در محله

جدول ۷. میانگین رتبه‌ای و ارزش گذاری مؤلفه‌ها (به همراه کد تعریف شده آن‌ها) در محله‌های مورد مطالعه بر اساس آزمون فریدمن

محلها مؤلفه‌ها (کد)	امیریه میانگین رتبه‌ای	زعفرانیه میانگین رتبه‌ای	ارزش گذاری	ارزش گذاری
اجرای آیین‌های مذهبی در محله (X1)	۱۴/۳۲	۵/۲۵	۱	۱۶
مصرف غذاهای سنتی و محلی (X2)	۱۲/۶۵	۹/۷۵	۲	۸
اینترنت و فناوری‌های نوین ارتباطی (X3)	۱۲/۵۳	۱۳/۹۲	۳	۱
تماشای برنامه‌های تلویزیون داخلی (X4)	۱۲/۰۸	۶/۳۸	۴	۱۳
تماشای فیلم‌های سینمایی (ایرانی) (X5)	۱۰/۹۳	۸/۴۰	۵	۱۱
روابط و شناخت از همسایه‌ها (X6)	۱۰/۷۵	۶/۶۳	۶	۱۲
خرید پوشاک تولید داخلی (X7)	۱۰/۳۷	۵/۸۲	۷	۱۴
گذران اوقات فراغت در شبکه‌ها و گروه‌های مجازی (X8)	۹/۹۵	۱۳/۴۵	۸	۲
سفر به خارج از کشور با هدف زیارتی (X9)	۹/۸۲	۵/۸۰	۹	۱۵
فیلم‌های سینمایی خارجی (برای مثال هالیوودی) (X10)	۹/۱۳	۹/۳۳	۱۰	۱۰
خرید از بوتیک‌های برندهای خارجی (X11)	۶/۹۲	۱۱/۳۰	۱۱	۴
تماشای برنامه‌های ماهواره‌ای (X12)	۶/۶۰	۱۱/۷۰	۱۲	۳
گذران اوقات فراغت در کلاس‌های یوگا، Dance، موسیقی (X13)	۶/۵۷	۹/۶۰	۱۳	۹
مراجعه به رستوران و فست فودها (X14)	۶/۲۷	۱۰/۶۰	۱۴	۶
گذران اوقات فراغت در کلاس‌های فنی و حرفه‌ای مانند خیاطی (X15)	۵/۵۰	۳/۵۲	۱۵	۱۷
سفر به خارج از کشور با هدف سیاحتی مانند کشورهای اروپایی و... (X16)	۴/۵۷	۱۰/۷۷	۱۶	۵
مراجعه به کافی‌شاپ‌ها در طول هفته (X17)	۴/۰۵	۱۰/۵۲	۱۷	۷

بر اساس آزمون فریدمن، نتایج بیان‌گر این است که از میان مؤلفه‌های مورد بررسی اجرای آیین‌های مذهبی در اولین و مراجعه به کافی‌شاپ در آخرین رتبه در محله امیریه قرار گرفته‌اند. همچنین در محله زعفرانیه استفاده از اینترنت و فناوری‌های نوین ارتباطی در رتبه اول و گذران اوقات فراغت در کلاس‌های فنی و حرفه‌ای در رتبه آخر قرار گرفته‌اند. رتبه سایر مؤلفه‌ها در دو محله مورد بررسی نیز در جدول و نمودار بالا قابل مشاهده است.

جدول ۸. تفاوت میانگین و سطح معناداری مؤلفه‌ها در دو محله امیریه و زعفرانیه بر اساس آزمون T

مؤلفه‌ها	محلها	میانگین	انحراف از معیار	Std. Error Mean	تی - تست	سطح معناداری
مصرف فست فود	امیریه	۲/۱۳	۰/۹۳	۰/۱۷۱	۴/۸۶	۰/۰۰۰
مصرف غذای سنتی	امیریه	۳/۶۷	۰/۹۵	۰/۱۷۵	-۲/۳۷	۰/۰۲۴

			زعفرانیه	۳/۰۰	۱/۱۱	۰/۲۰۳
			امیریه	۱/۵۰	۰/۶۸	۰/۱۲۵
۳	مراجعه به کافی شاپ	زعفرانیه	۳/۱۳	۱/۱۳	۰/۲۰۷	۶/۲۷
			امیریه	۲/۲۰	۰/۹۹	۰/۱۸۲
۴	خرید برند خارجی	زعفرانیه	۳/۴۳	۱/۲۷	۰/۲۳۳	۳/۸۰
			امیریه	۳/۰۷	۰/۹۴	۰/۱۷۲
۵	خرید پوشاک تولید ایرانی	زعفرانیه	۱/۸۶	۱/۰۷	۰/۱۹۶	۳/۹۳
			امیریه	۳/۰۰	۱/۳۱	۰/۲۴۰
۶	سفر زیارتی به نجف و...	زعفرانیه	۱/۹۳	۱/۳۳	۰/۲۴۴	۲/۸۹
			امیریه	۱/۶۷	۰/۸۰	۰/۱۴۶
۷	سفر سیاحتی به اروپا و آمریکا	زعفرانیه	۳/۳۰	۱/۰۸	۰/۱۹۸	۷/۵۲
			امیریه	۲/۱۰	۱/۲۴	۰/۲۲۷
۸	تماشای ماهواره	زعفرانیه	۳/۵۳	۱/۲۲	۰/۲۲۳	۵/۹۳
			امیریه	۳/۵۷	۰/۸۱	۰/۱۴۹
۹	تماشای تلویزیون داخلی	زعفرانیه	۲/۰۶	۰/۹۴	۰/۱۷۲	۶/۸۶
			امیریه	۳/۲۳	۱/۰۰	۰/۱۸۴
۱۰	تماشای فیلم سینمایی ایرانی	زعفرانیه	۲/۵۶	۱/۱۹	۰/۲۱۸	۲/۴۴
			امیریه	۲/۸۰	۱/۲۱	۰/۲۲۲
۱۱	تماشای فیلم سینمایی خارجی	زعفرانیه	۲/۸۳	۱/۲۳	۰/۲۲۵	۰/۹۲۰
			امیریه	۳/۶۳	۱/۲۴	۰/۲۲۷
۱۲	استفاده از اینترنت	زعفرانیه	۴/۰۶	۱/۰۴	۰/۱۹۱	۱/۴۹
			امیریه	۲/۹۷	۱/۴۰	۰/۲۵۶
۱۳	عضویت و فعالیت در شبکه مجازی	زعفرانیه	۳/۸۶	۱/۱۳	۰/۲۰۷	۲/۸۵
			امیریه	۲/۲۰	۱/۰۶	۰/۱۹۴
۱۴	شرکت در کلاس‌های یوگا و...	زعفرانیه	۳/۰۳	۱/۲۷	۰/۲۳۲	۲/۸۵
			امیریه	۱/۹۰	۰/۹۹	۰/۱۸۲
۱۵	شرکت در کلاس‌های فنی و...	زعفرانیه	۱/۳۰	۰/۶۵	۰/۱۱۸	۲/۶۳
			امیریه	۴/۲۰	۰/۹۶	۰/۱۷۶
۱۶	اجرای آیین‌های مذهبی	زعفرانیه	۱/۷۶	۰/۹۳	۰/۱۷۰	۹/۰۱
			امیریه	۳/۱۷	۱/۱۷	۰/۲۱۵
۱۷	روابط همسایگی	زعفرانیه	۲/۱۰	۱/۰۹	۰/۱۹۹	۳/۱۱

علاوه بر این، آزمون T یکی از روش‌های تحلیل آماری است برای زمانی که پژوهش دارای دو جامعه آماری با تعدادی از متغیرهای موردبررسی باشد و در این آزمون فرض معناداری کم‌تر $0/05$ است. بر اساس آزمون T انجام شده بر روی پرسش‌نامه‌های پاسخ‌داده شده توسط ساکنین محله‌های امیریه و زعفرانیه، نتایج را بر اساس جدول بالا می‌توان این‌گونه بیان کرد که در مؤلفه‌های موردبررسی "مصرف فست فود، مراجعه به کافی‌شاپ، خرید تولید ایرانی، سفر سیاحتی به اروپا و آمریکا، تماشای تلویزیون داخلی، تماشای ماهواره و اجرای آیین‌های مذهبی" سطح معناداری برابر با صفر است که، تفاوت میان دو محله معنادار و بسیار زیاد است. در مؤلفه‌های دیگر که شامل "سفر زیارتی به نجف و...، مصرف غذای سنتی، خرید برند خارجی و برتر، تماشای فیلم سینمایی ایرانی، شرکت در کلاس‌های یوگا و...، عضویت در شبکه مجازی، شرکت در کلاس‌های فنی و حرفه‌ای و روابط همسایگی" هستند که سطح معناداری زیر $0/05$ و نزدیک صفر است و تفاوت‌ها در دو محله در این مؤلفه‌ها نیز معنادار است. اما دو مؤلفه‌های "استفاده از اینترنت و تماشای فیلم سینمایی خارجی" سطح معناداری به ترتیب عبارت‌اند از $0/92$ و $0/14$ که این ارقام بیش‌تر از رقم $0/05$ است و نشان می‌دهد که این دو مؤلفه یعنی "استفاده از اینترنت و تماشای فیلم‌های سینمایی خارجی" در محله‌های امیریه و زعفرانیه تفاوت معناداری ندارند. با توجه به آمار و نتایج و تفاوت میانگین‌های دو محله در مؤلفه‌های گوناگون، این‌گونه می‌توان

پاسخ داد که محله زعفرانیه در کلان‌شهر تهران در مقایسه با محله امیریه بیش‌ترین عناصر و نشانه‌های مدرنیزاسیون و جهانی شدن را در ساختار کالبدی و هویت فرهنگی یا سبک زندگی خود دارد.

نتیجه‌گیری

در ابتدا باید گفت که تغییر در هر زمینه‌ای امری موردنیاز و مبرم است. مدرنیزاسیون و جهانی شدن فرایندی است که در پی تغییر دادن شرایط زندگی انسان‌ها در ابعاد گوناگون هستند. پدیده‌هایی که از کشورهای مرکز و توسعه‌یافته به کشورهای پیرامون و در حال توسعه منتقل می‌شوند. این انتقال سبب تغییر و تحول در سیاست‌های شهری، اقتصاد و سرمایه‌گذاری شهری و به تبع آن کالبد شهری و در نهایت فرهنگ آن شهر می‌شوند. علاوه بر این میزان اثرگذاری فرایند مدرنیزاسیون و جهانی شدن در شهرها، در تمامی عناصر کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی یکسان عمل نکرده است. از این رو شرایط مذکور موجب شده است که فضاهای گوناگون و متضاد در سطح شهرها و میان محله‌های آن به وجود بیاید و هر کدام از فضاها ساختار کالبدی و سازمان و هویت اجتماعی ویژه و خاص خود را ایجاد کنند. این در حالی است که کالبد هر شهری از یک کشور با شهر در کشوری دیگر تفاوت دارد که برآمده از فرهنگ، اجتماع و مؤلفه‌های زیرساختی آداب و رسوم آن سرزمین است که در واقع این امر عین فرهنگ است و نه عارض بر آن. علاوه بر کالبد، هویت نیز فرایند معنا سازی بر اساس یک ویژگی فرهنگی یا مجموعه به هم پیوسته‌ای از ویژگی‌های فرهنگی است که بر منابع معنایی دیگر اولویت داده می‌شود. همچنین محله به عنوان محدوده یکپارچه فضایی از شهر است که ساکنان آن احساس تعلق مکانی و همبستگی اجتماعی دارند که همگی این خصوصیات در شهرها با اثرات مدرنیزاسیون و جهانی شدن در حال کمرنگ شدن هستند.

با این مقدمه و با توجه به پرسش و یافته‌های پژوهش می‌توان گفت تأثیرات جهانی شدن و مدرنیزاسیون در بعضی از شاخص‌های مورد بررسی در هر دو محله یکسان عمل کرده است که این یکسان‌سازی هدف جهانی شدن و مدرنیزاسیون است، اما تفاوت و تضادهایی در ابعاد هویت فرهنگی و ساختار کالبدی هر دو محله‌ها ایجاد کرده است که دلیل این تفاوت و تضاد میان محله‌ها در ابعاد مختلف تنها وابسته به موضوع جهانی شدن و مدرنیزاسیون نیست بلکه تابعی است از:

- ❖ نوع تقاضای افراد،
 - ❖ سبک زندگی و ایدئولوژی ساکنان محله،
 - ❖ قدرت اقتصادی و میزان دسترسی آن‌ها به امکانات و اطلاعات نوین جهانی در عرصه‌های مختلف،
 - ❖ طبقه شغلی،
 - ❖ اجرای سیاست‌های حکومت محلی همچون تراکم فروشی و صدور مجوز برای برخی از ساخت‌وسازهای سرمایه‌بر (تزییق و انباشت سرمایه در محلی خاص) و نحوه مدیریت اراضی شهری،
 - ❖ کیفیت بالای زیستی و اکولوژیکی برخی از محله‌ها (که موجب جذب طبقه بالای جامعه و نیز سرمایه می‌شود) و ...
- است که تمامی این موارد بر شدت پیامدهای مختلف فرایندهای مذکور در شهرها می‌افزاید.
- بنابراین این تفاوت‌ها موجب جدا شدن محله‌های شهری از یکدیگر و تشدید نابرابری‌های اقتصادی-اجتماعی و شکاف عمیق میان فقیر و غنی در شهرها می‌شود و از زندگی شهری پایدار و بومی فاصله می‌گیرد. با این وجود می‌توان گفت که تغییر بر طبق ویژگی‌های مهم و نوین مدرنیزاسیون و جهانی شدن نیاز امروزی بشر است؛ چرا که این فرایندها و تغییرات به بهتر و راحت‌تر شدن زندگی کمک شایانی کرده است و گذران زندگی در دنیای امروزی نیز باید بر طبق

ویژگی‌ها و خصوصیات زمانه حاضر باشد. همچنین هم‌زیستی با ملت‌های دیگر بر طبق قوانین خاص نیز یکی دیگر از ویژگی‌های عصر حاضر است ولی تا زمانی که منجر به کم‌رنگ شدن ویژگی‌ها و المان‌های هویتی نشود و تفاوت‌ها و دوگانگی‌ها را در فضای شهری تشدید نکند تا یکپارچگی توسعه فضایی شهری به انسجام اجتماعی ختم گردد که این یکی از عوامل مهم توسعه پایدار شهری است.

تقدیر و تشکر

در انتها از گروه مدیریت امور مناطق مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران به خاطر حمایت‌های مالی انجام‌شده سپاسگزاری می‌شود.

منابع

- ۱) استعلاجی، علیرضا و حسین زاده، نعمت. (۱۳۹۲). چالش‌های پدیده جهانی‌شدن در کشورهای درحال توسعه با تأکید بر ایران. فصلنامه جغرافیایی سرزمین، ۱۰ (۳۸)، ۳۱-۵۲.
- ۲) برمن، مارشال. (۱۳۸۶). تجربه مدرنیته: هر آنچه سخت و استوار است دود می‌شود و به هوا می‌رود. ترجمه مراد فرهادپور، چاپ اول، تهران: انتشارات طرح نو.
- ۳) پاکزاد، جهان‌شاه. (۱۳۸۹). سیر اندیشه‌ها در شهرسازی. چاپ اول، تهران: انتشارات آرمان شهر.
- ۴) ترکمه، آیدین. (۱۳۹۶). درآمدی بر تولید فضای هانری لوفور. چاپ اول، تهران: انتشارات تیسرا.
- ۵) حبیبی، محسن و رضایی مینا. (۱۳۹۲). شهر، مدرنیته، سینما کاوش در آثار ابراهیم گلستان. نشریه هنرهای زیبا، ۱۸ (۲)، ۵-۱۶.
- ۶) حجت، عیسی. (۱۳۸۴). هویت انسان‌ساز، انسان هویت پرداز (تأملی در رابطه هویت و معماری). نشریه هنرهای زیبا، ۲۴، ۶۲-۵۵.
- ۷) حمیدی، ملیحه؛ حبیبی، محسن و سلیمی، جواد. (۱۳۷۶). استخوان‌بندی شهر تهران (جلد سوم). چاپ اول، تهران: انتشارات سازمان مشاور فنی و مهندسی شهر تهران.
- ۸) رفیعیان، مجتبی و فرجام، رسول. (۱۳۹۰). تأثیر فرایند جهانی‌شدن بر ساختار شبکه شهری جهان. فصلنامه ژئوپلیتیک، ۷ (۲)، ۱۴۳-۱۰۶.
- ۹) شایگان، داریوش. (۱۳۸۰). افسون زدگی جدید: هویت چهل تکه و تفکر سیار. ترجمه فاطمه ولیانی، چاپ اول، تهران: انتشارات فرزانه روز.
- ۱۰) شکویی، حسین. (۱۳۹۰). دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری. چاپ چهاردهم، تهران: انتشارات سمت.
- ۱۱) شمس، مجید و صفاری راد، علی. (۱۳۹۴). تأثیرات جهانی‌شدن بر ساختار کالبدی شهرهای اسلامی (نمونه موردی: کلان‌شهر اصفهان)، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۵ (۱۷)، ۱۳۴-۱۱۹.
- ۱۲) شیخ زین‌الدین، حسین. (۱۳۸۷). هویت متصرف. فصلنامه معماری و شهرسازی، ۱ (۵۱/۵۰)، ۴۴-۲۵.
- ۱۳) صراف، مظفر؛ قورچی، مرتضی و محمدی، علیرضا. (۱۳۸۸). جهانی‌شدن، شهرهای جهانی و کلان‌شهر تهران (نقدی بر دیدگاه نایجل هریس). مجله اقتصاد شهر، ۳، ۹۷-۸۸.
- ۱۴) عطایی، امید؛ ستوده، حسام‌الدین و قمی‌شی، محمد. (۱۴۰۰). تبیین حس تعلق به مکان در بافت تاریخی شهرهای بندری، مطالعه موردی: بندرلنگه. مجله شهر پایدار، ۴ (۴)، ۹۹-۸۷.
- ۱۵) کاستلز، مانوئل. (۱۳۸۵). عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ: قدرت هویت. ترجمه احد علیقلیان و افشین پاکباز، چاپ

پنجم، تهران: انتشارات طرح نو.

- ۱۶) کرسول، جان دبلیو. (۱۴۰۰). روش تحقیق. ترجمه مهدی وفاپی زاده، چاپ اول، تهران: انتشارات زرین اندیشمند.
- ۱۷) کینگ، مایک و ثریفت، نایجل. (۱۳۹۴). *اندیشیدن درباره فضا*. ترجمه محمود عبدالله زاده، چاپ اول، تهران: انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- ۱۸) گودرزی، غزاله؛ بهزادفر، مصطفی و زیاری، یوسفعلی. (۱۳۹۸). واکاوی اثر تغییرات کالبدی بافت تاریخی بر حافظه تاریخی شهروندان، مطالعه موردی: محور پانزده خرداد تهران. *مجله شهر پایدار*، ۲ (۲)، ۵۳-۶۹.
- ۱۹) لطفی، سهند. (۱۳۸۳). نگاهی به تجربه مدرنیته در شهر و شهرسازی معاصر. *نشریه هنرهای زیبا*، ۲، ۱۷-۲۶.
- ۲۰) محمدپور، احمد؛ نقدی، اسدالله و نادرنژاد، بهزاد. (۱۳۸۹). تأثیر ماهواره بر هویت فرهنگی در کردستان ایران؛ بررسی موردی دانشجویان کرد دانشگاه‌های سنندج. *دوفصلنامه پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه*، ۴، ۱۵۶-۱۳۱.

References

- 1) Attai, O., Sotoudeh, H., & Ghomayshi, M. (2021). Provide a model that determines the sense of belonging to a place in the historical context of the port cities of the Persian Gulf (Case study: Bandar Lengeh). *Journal of Sustainable City*, 4 (4), 99-87. [In Persian].
- 2) Banerjee-Guha, S. (2011). Contemporary Globalisation and the Politics of Space. *journal of Economic and Political Weekly*, 46 (52), 41-44.
- 3) Bremen, M. (2007). *Experience of Modernity: All That Is Solid Melts into Air*. translated by Murad Farhadpour, First Edition, Tehran: New Design Publications. [In Persian].
- 4) Castells, M. (2006). *Information Age: Economics, Society and Culture: Identity Power*. Translated by Ahad Al -Ghaligian and Afshin Pakbaz, Fifth Edition, Tehran: New Design Publications. [In Persian].
- 5) Correia Gill, A. C. (2013). *Globalization and Cultural Identities*. edition 1, The Handbook of Media and Mass Communication Theory.
- 6) Estelajy, A., & Hosseinzadeh, N. (2013). Challenges of globalization in developing countries with emphasis on Iran, *journal of Geographical of Land*, 10 (38), 52-31. [In Persian].
- 7) Giddens, A. (1999). *Sociology*. Translated by Manouchehri Sabouri, Fifth Edition, Tehran: Ney Publications. [In Persian].
- 8) Goodarzi, Gh., Behzadfar, M., & Ziari, Y. (2019). Investigating The Effect Of Physical Changes Of Historical Texture On The Historical Memory Of Citizens (Case Study: Historical Axis Of 15 Khordar), Case Study: June 15th Axis. *Journal of Sustainable City*, 2(2), 69-53. [In Persian].
- 9) Habibi, M., & Rezai, M. (2013). City, Modernity, Cinema, Exploring the Works of Ibrahim Golestan. *journal of HONAR-HA-YE-ZIBA*, 18 (2), 5-16. [In Persian].
- 10) Hamidi, M., Habibi, M., & Salimi, J. (1997). *The Skeleton of Tehran*. (Volume III), First Edition, Tehran: Tehran's Technical and Engineering Advisory Organization Publications. [In Persian].
- 11) Hassi, A., & Giovanna S. (2012). *Globalization and culture: The three H scenarios*. In *Globalization-Approaches to Diversity*, IntechOpen.
- 12) Hauser, R. (2010). *Cultural Identity in a Globalized World, A theoretical approach towards the concept of cultural identity*. Kit, Karlsruher Institut for Technologie.
- 13) Hojjat, E. (2005). Human Identity Relationship with Identity and Architecture. *journal of HONAR-HA-YE-ZIBA*, 24, 62-55. [In Persian].
- 14) Jan, N. (1999). Cultural Globalization and the Identity of place, the Reconstruction of Amsterdam. *journal of cultural geographies*, 6 (2), 146-164.
- 15) Keng, M., & Thrift, N. (2015). *Thinking about space*. translated by Mahmoud Abdullah Zadeh, First Edition, Tehran: Cultural Research Office Publications. [In Persian].
- 16) Knox, Paul L. (1996). Globalization and urban change. *journal of Urban Geography*, 17(1), 115-117.

- 17) Labes, S. (2014). Globalization and Cultural Identity Delimmas, CES Working Papers. *journal of Centre for European Studies*, 6(1), 87-96.
- 18) Lotfi, S. (2004). An Overview of Modernity in the Contemporary City and Urbanism, The *journal of HONAR-HA-YE-ZIBA*, 2, 17 26. [In Persian].
- 19) Machimura, T. (2021). A search for new urban narratives in the era of globalization: The case of urban sociology in Japan. *journal of International Sociology*, 36 (2), 278-288.
- 20) Mohammadpour, A., Naghdi, A., & Nadarnejad, B. (2010). The Effects Of Using Satellite (TV) On Cultural Identity In Iranian Kurdistan A Case Study: Kurdish Students of Sanandaj Universities. *Journal of Youths, Culture and Society Research*, 4, 156 131. [In Persian].
- 21) Monastyrskaiia, M. E. (2016). Urban challenges of globalization in the theoretical architectural and city planning discourse. *journal of Journal of Urban construction and architecture*, 6 (1), 85-90.
- 22) Olds, K. (1995). Globalization and the production of new urban spaces: Pacific Rim megaprojects in the late 20th century. *journal of Environment and Planning A*, 27 (11), 1713-1743.
- 23) Oxford Dictionary. (1989).
- 24) Pakzad, J. (2010). *Thoughts in Urban Planning*. First Edition, Tehran: Arman Shahr Publications. [In Persian].
- 25) Rafi'ian, M., & Farjam, R. (2011). The impact of the process of globalization on the structure of the Urban Network of the World. *journal of Geopolitics*, 7 (2), 143 106. [In Persian].
- 26) Sarrafi, M., ghourchi, M., & Mohammadi, A. (2009). Globalization, World Cities and Metropolitan of Tehran Criticism of Nigel Harris's Viewpoint. *Journal of Urban Economics*, 3, 97 88. [In Persian].
- 27) Seamon, D. (2018). *Life takes place: Phenomenology, lifeworlds, and place making*, Routledge.
- 28) Shakoui, H. (2011). *New Perspectives on Urban Geography*. Fourteenth Edition, Tehran: Samt Publications. [In Persian].
- 29) Shams, M., & Saffari Rad, A. (2015). The effects of globalization on the structure of Islamic cities Case: Isfahan Metropolitan City. *Journal of Regional Planning*, 5 (17), 134 119. [In Persian].
- 30) Shayegan, D. (2001). *New Charity: Forty -Piece Identity and floating Thinking*. Translated by Fatemeh Voliani, First Edition, Tehran: Farzan Rooz Publications.
- 31) Sheikh Zeinuddin, H. (2008). The Tenant Identity. *Journal of Architecture and Urban Development*, 8 (50/51), 44 25. [In Persian].
- 32) Turkme, A. (2017). *An Introduction to Henri Lefebvre production of space*. First Edition, Tehran: Tisa Publications. [In Persian].
- 33) Vesajoky, F. (2002). *The Effect of Globalization on Culture, A Study of the Experiences of Globalization among Finnish Travellers*, *Cultural Antropolog*. Master Thesis, University of Jyväskylä Department of Ethnology.
- 34) Yang, J., Yiming, T., & Desheng, X. (2019). The impacts of globalization on city environments in developing countries: A case study of 21 cities in Guangdong Province, China. *journal of Cleaner Production*, 240, 1-18.